

LIBRIS

We know
books

Dora Mezdrea

DUMITRU
CRISTIAN
AMZĂR

Monografie

E I K O N

București, 2024

Cuprins

ABREVIERI	7
I. ORIGINILE, FAMILIA, STUDIILE PRIMARE, SECUNDARE ȘI LICEALE SATUL - O LUME A RÂNDUIELII ORIGINILE ROMÂNISMULUI	9
II. STUDIILE UNIVERSITARE LA BUCUREȘTI ȘI LA FREIBURG DE LA „MARELE ȘI IUBITUL MEU MAESTRU“ LA „FILOSOFUL SECOLULUI“ (1926-1933)	17
1) La Universitatea din București (1926-1930)	17
2) „Neuitatul meu dascăl“. Sau despre învățătura roditoare	21
3) Publicistica studenției. Secretarul Ateneului „Nicolae Iorga“	26
4) Cursurile de vară de la Geneva. Sau despre învățătura fără de folos.....	28
5) Frăția monografiștilor (1929-1931)	29
6) Cinci semestre la Martin Heidegger, „filosoful secolului“ (1931-1933) ...	39
III. DIN NOU ÎN ȚARĂ. REVISTA „RÂNDUIALA“ (AUGUST 1933 - AUGUST 1937)	46
1) Traducerea <i>Criticii rațiunii practice</i> de Imm. Kant	46
2) Asistent de cercetare în sociologie și la Seminarul de Enciclopedia filosofiei. Secretar al Institutul Social Român pentru secția monografică (1936-1937)	47
3) Revista „Rânduiala“	49
4) O polemică științifică	59
5) Ideologizarea prin mimetism antiștiințific.....	68
6) „Între poziția «Rânduiei» și aceea a Legiunii este o diferență de esență“	73

IV. LA BERLIN, LA UNIVERSITATE ȘI LA LEGAȚIE (1937-1944)	82
1) La <i>Auslandsamt der Dozentenschaft der Universität und Hochschulen</i> (1937-1940)	82
2) Cercul de Studii româno-german „Mihail Kogălniceanu“ (1938-1940)	90
3) Căsătoria	99
4) Secretar de presă la Legația Regală a Românei din Berlin (1940-1944).....	101
Capitulare, armistițiu, insurecție antifascistă sau lovitură de stat stalinistă?	116
V. DRANG NACH WESTEN	122
1) De la Berlin la Bad Kössen (februarie - iunie 1945).....	122
2) De la Bad Kösen la Immenthal/Allgäu (iunie 1945 - noiembrie 1948).....	125
3) Lector de limba română la Seminar für romanische Philologie der Universität München (aprilie 1947 - august 1948).....	133
4) De la Immenthal la Wiesbaden (noiembrie 1948 - 1993). Comitetul de Ajutorare a Românilor Refugiați în Zona Americană a Germaniei (1948 - septembrie 1952).....	146
5) Prozelitismul religios sub aparență caritabilă	154
VI. MISIUNEA EXILULUI: APĂRAREA FIINȚEI ROMÂNEȘTI PRIN INSTITUȚII RELIGIOASE, CULTURALE, DE PRESĂ ȘI POLITICE (1949-1959)	159
1) Apărarea ființei românești în componenta ei esențială: ortodoxia.....	159
Publicația „Solia“ (1949-1955)	162
Calendarul „Solia“ (1952)	165
Congresul Tinerilor Ortodocși din Germania (<i>Syndesmos</i>) (1953).....	168
Organizația „Frăția Ortodoxă“ (1954-1962).....	172
Revista „Frăția Ortodoxă“ (martie - decembrie 1954).....	176
<i>Pagina „Frăția Ortodoxă“ - Sub îngrijirea d-lui D. C. Amzăr -</i> din publicația „Solia“ (1955-1961).....	181
Vast proiect editorial sub sigla „Frăției Ortodoxe“. Colecțiile de carte istorico-filosofică, de memorialistică și de literatură religioasă.....	185
2) Instituții culturale ale exilului: Biblioteca Română din Freiburg.....	200

3) Instituții de presă: „Rezistența“ și „Patria“ Colaborări la publicații în limbi străine	218
4) Primele încercări de organizare politică a exilului	231
VII. ACTIVITATEA ȘTIINȚIFICĂ ÎNAINTE DE DOCTORAT (1945-1959)	246
1) Studii de filosofia istoriei	246
2) Studii de filosofie politică	252
3) Studii etno-sociologice	260
4) Studii de morfologie culturală	263
5) Alte contribuții	269
VIII. ISPITA ENCICLOPEDISTĂ: LÄNDERLEXIKON (1955) ȘI BROCKHAUS ENZYKLOPÄDIE (1955-1974)	270
1) <i>Länderlexikon</i> (1955)	270
2) <i>Brockhaus Enzyklopädie</i> (1954-1974)	272
IX. DOCTORATUL ÎN FILOSOFIE LA UNIVERSITATEA DIN MAINZ (1958)	277
X. LECTOR DE LIMBA ROMÂNĂ LA UNIVERSITATEA JOHANNES GUTENBERG DIN MAINZ (1959-1963)	286
XI. ACTIVITATEA ȘTIINȚIFICĂ DUPĂ DOCTORAT (1960-1996)	294
1) <i>Johannes-Gutenberg-Universität Mainz</i> (1955-1983)	294
2) <i>Johann Gottfried Herder - Forschungsrat</i> . Sediul Marburg (Lahn) (1959-1966)	305
3) <i>Südost-Institut</i> (München) (1962-1966)	306
4) <i>Ostkirchlichen Institut an der Universität Würzburg</i> (1965-1968)	313
5) <i>Bundesinstitut zur Erforschung des Marxismus-Leninismus</i> (Institut für Sowjetologie) (Köln) (1956-1965)	320
6) Asociație de cercetare la <i>Deutschen Forschungsgemeinschaft</i> (Wiesbaden) (după 1965)	322
7) <i>American-Romanian Academy of Arts and Sciences</i> (Davis, U. S. A.) (1985-1986)	323

8) Bundesinstitut für Ostwissenschaftliche und Internationale Studien (Köln) (1977-1996).....	325
XII. ACTIVITATEA DIDACTICĂ A ULTIMILOR ANI (1966-1976).....	343
1) Lehrauftrag für die Fächer Philosophie, Sozialkunde und Geschichte an der <i>Elly-Heuss-Schule</i> și la <i>Abendgymnasium</i> din Wiesbaden (1966-1976).....	343
2) Excurs: familia din țară și cea din străinătate	346
3) Lector la Volkshochschule Wiesbaden. <i>Das philosophische Gespräch</i> (1971-1979).....	350
XIII. TESTAMENTUL FILOSOFIC: RÂNDUIALA, <i>das SEIN</i>-ul ROMÂNILOR (1973).....	368
XIV. ÎNFIINȚAREA EPARHIEI ORTODOXE ROMÂNE PENTRU EUROPA CENTRALĂ REVISTA „ZORI DE ZI“ (1979-1985)	379
1) Episcopia Ortodoxă Română din America	379
2) Situația din Europa	383
3) Eparhia Ortodoxă Română pentru Europa Centrală.....	385
4) Sub jurisdicția Patriarhiei Ecumenice. Dependența canonică de Arhiepiscopia Ortodoxă Rusă din Franța (1963-1992).....	403
5) Revista „Zori de Zi“	411
XV. ORGANIZAREA POLITICĂ A EXILULUI: CONSILIUL NAȚIONAL ROMÂN ROMÂNISMUL - „TESTAMENTUL POLITIC AL GENERAȚIEI NOASTRE“ „CUVÂNTUL ROMÂNESC“ (1978-1985)	428
1) Organizarea politică a exilului: C. N. R.	428
2) Românismul - „testamentul politic al generației noastre“	444
XVI. MUTAREA LA CELE VEȘNICE.....	449
NOTE	451
INDICE DE NUME	561
IMAGINI.....	577

I. ORIGINILE, FAMILIA, STUDIILE PRIMARE,
SECUNDARE ȘI LICEALE.
SATUL - O LUME A RÂNDUIELII.
ORIGINILE ROMÂNISMULUI

Neamul Amzăreștilor era unul vechi, bine cunoscut în partea de sud a județului Argeș, unde, pe la jumătatea secolului al XIX-lea, deținea moșiile dintre Bradu Mare și Cerșani (foste Budișteanu), precum și pe cea de la Gliganu. Cerșaniul era o străveche localitate; o cruce amplasată târziu, în 1971, atestă existența localității încă din 1520, dar cu siguranță că, aflată pe calea ce lega Ardealul de Dunăre, ea data de mult mai mult timp. Căci „Cerșanii sau Cerșanele, cum se spunea mai demult, au fost decenii întregi, înainte și după 1800, centru pentru schimbul de mărfuri între Ardeal și «baltă», adică părțile Dunării¹.”

Amzăr și Amzărescu erau unul și același neam. Înainte ca starea civilă să treacă în seama primăriei, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, nașterile, căsătoriile și morțile erau înregistrate în registrele de stare civilă parohială. Copilul primea un nume de botez și era înregistrat drept fiul lui... Astfel, fiul lui Ion era Ionescu, fiul lui Popa era Popescu etc. Aidoma, fiul lui Amzăr era Amzărescu. Mai multe acte din arhiva lui Dumitru Amzăr sunt emise pe numele de Amzărescu. De pildă, diploma de bacalaureat este emisă pe numele „Amzărescu“, care este tăiat și adăugat deasupra „Amzăr“; iar semnătura elevului însuși este D. C. Amzărescu. Un certificat de identitate, emis de Primăria Comunei Cerșani la 21 octombrie 1926 (probabil, la înscrierea la Universitate, unde a prezentat diploma cu numele Amzărescu), prin care se atestă că cei ce foloseau numele de Amzăr sau de Amzărescu erau una și aceeași persoană², arată că situația nu mai putea dura: Dumitru va semna întotdeauna de aici înainte Amzăr și toate documentele lui sunt emise pe acest nume.

Amzăr n-a fost așadar nume de familie, ci unul de botez, ale cărui origini sunt fie biblice, fie românești, după numele unui copac; după

cum îi amintea Dumitru fratelui său mai mic Aurel: „nu mi-e indiferent cum a apărut numele *de botez* Amzăr, pe-al cărui tată l-a chemat Diaconul Neculae. Acest stră-străbunic al nostru va fi fost diacon la biserica mică (și veche) și, având cunoștințe din Biblie, va fi căzut la idea de a-și boteza fiul cu un nume biblic, dar nu din cele folosite curent de secole, cum era al lui însuși (Nicolae), ci altul, nou și nefolosit încă: Amzăr, românizat din Amaza, un nepot al regelui David, care a fost căpetenia armatei lui David împotriva unui dușman, așa cum se vede din cartea lui Samuel (vezi *Biblia*, cartea II, cap. 24/3), și care a fost învins și ucis de adversarul lui”⁴³. Iar cu altă ocazie îi scria: „în Ardeal un copac de felul cornului se cheamă *amzăr*, cum am aflat de la un prieten ardelean, ceea ce a ușurat trecerea de la Amaza la Amzăr, cu atât mai ușor cu cât, până la primul război mondial, drumul ciobanilor transhumanți ardeleni trecea pe câmpul numit de noi, în Cerșani, *Siliște*, în mare parte proprietatea Amzăreștilor, prin cumpărare de la Budișteni (...), moșiile lor, nici pe cea mare dintre Bradul Mare și Cerșani, cu atât mai puțin pe cea de la Gliganu, ambele fiind cumpărate de cei doi Amzărești, Florea și Neculae. De la acești ciobani ardeleni va fi aflat *Diaconul* Neculae, stră-străbunicul nostru, de copacul cu *lemn tare* ca și *cornul*, din care ciobanii își făceau ciomegele și măciucile lor, numit *amzăr*”⁴⁴.

Dumitru Amzăr a fost preocupat multă vreme de deslușirea originilor numelui său de familie, mai precis din studenție, când profesorul Densusianu nu i-a putut afla originile, și, în continuare, în exil, respingând ipoteza unei influențe turcești: „Amzăr a fost nume de botez și nu-mi închipui că Biserica ar fi admis un nume turcesc ca nume de botez. Pe tatăl lui Amzăr l-a chemat Nicolae și a fost Diacon. Străbunicul meu Amzăr se iscălea «Amzăr Diaconu Niculae». Mai probabilă mi se pare ipoteza că acest Diacon Niculae a avut inspirația originală de a pune copilului său numele unui «lemn tare», care pe undeva prin Ardeal se cheamă «amzăr»... În orice caz, problema nu e ușor de rezolvat, deoarece mi-aduc aminte că nici regretatul Ovid Densusianu, când a dat pentru prima dată de numele meu la examen, n-a știut să-mi dea o explicație sigură și a lăsat chestiunea în suspensie”⁴⁵.

Astfel încât, îi scria el încă din 1953 lui Ioan Ceaușescu, „nu e deloc sigur că numele familiei mele, pe care d-ta ai cunoscut-o, în parte, ar

avea ceva de-a face cu turcescul Hamza (paşa), cum zici d-ta că ar fi crezut vărul meu, părintele Gh. Amzărescu. Amzăr a fost nume de botez, așa l-a chemat pe străbunicul nostru comun, care a trăit în gospodăria de mai târziu a unchiului Traian, pe care d-ta l-ai cunoscut bine. Eu posed acte cu semnătura lui «Amzăr Diacon Neculae». Pe tatăl lui l-a chemat deci Neculae și a fost diacon. Nu-mi închipui că un diacon și Biserica să fi admis un nume turcesc ca nume de botez!⁶

De altfel, pentru a sublinia această filiație, Amzăr și-a semnat câteva zeci de texte în „Poșta informativă”, între februarie 1928 și aprilie 1930, cu pseudonimul „Diaconu Neculae”⁷.

Așadar, Florea și Neculae erau fiii diaconului Amzăr Diacon Neculae, pe cărui tată l-a chemat Diaconul Neculae. Acest stră-străbunic era și el diacon la biserica mică din localitate.

Florea este bunicul lui Dumitru și, în 1926, când emitea certificatul de mai sus, era primarul Cerșaniului. Fiul său, Cristian F. Amzăr (1881-1956), este tatăl lui Dumitru.

Mama, Ioana (1883-1970), era tot argeșeancă, din neamul Pițigoii, de la Broșteni.

Amzăreștii erau oameni luminați, iubitori de inovație și de învățătură, așa cum avea să-i evoce D. C. Amzăr câteva decenii mai târziu. „Străbunicul meu a introdus pentru prima dată în sat căruța cu osii de fier, plugul de fier și casa cu ferestre de sticlă. El se deplasa încă pe un cal buiestraș, dar feciorii lui au introdus trăsura cu arcuri și doi cai. Bunicul dormea în pat cu saltea, purta «papuci» și cămașă de noapte. El a înlocuit moara pe apă a tatălui său cu moara cu aburi, iar mai târziu, în locul «vaporului», a pus motorul Diesel. El a fost cel dintâi care a introdus în sat mașini agricole: mașina de semănat, de secerat și legat, de selecționat sămânța, de treierat etc. Evident că nu tot satul a putut străbate întregă această evoluție, dar progresele elementare s-au generalizat destul de repede. Astăzi, plugul de lemn a ajuns pretutindeni piesă de muzeu, iar casa celui mai modest gospodar e mai luminoasă și mai confortabilă decât a străbunicului meu, care se născuse ca «neam de diacon», într-o casă cu ferestrele de «țiplă» (stomac de vițel) și «văruiță» cu cenușă. Cum au fost posibile aceste progrese, care, toate, au avut loc până la

primul război mondial, când democrația română nu se gândise încă la «culturalizarea» maselor“⁸

Proprietarii de pământuri, Amzăreștii erau apropiați în secolul trecut de vechiul partid conservator, dispărut după război. Înainte de război însă, situația mai micilor sau mai marilor proprietari de pământuri în zona Argeșului nu ajunsese la dezastruoasa situație la care inși precum Moses Fisher sau Berman Juster îi aduseseră pe țărani din Moldova, care a dus la masacrul acestora din 1907. Cu toate acestea, în martie 1907 răscoala s-a prelungit în Bărăgan, apoi în Vlașca, Teleorman și Gorj, cu mai multă violență decât pornise din nordul Moldovei. Deși politicienii și regele au avut grijă să distrugă documentele privitoare la asasinarea a circa 10 000 de țărani, o serie de cercetători din Serviciul Istorice al Armatei au reușit să dea la lumină recent, pe baza altor surse, o imagine documentară a tragediei. Din aceste documente aflăm care au fost dimensiunile represiunii în județul Argeș, câți militari au fost detașați, câte arestări și execuții au avut lor; dar localitatea Cerșani nu figurează în documentele reproduse aici⁹.

Când l-a cunoscut, în exil, în anii '80, pe N. Penescu, Amzăr a avut ocazia să se întrebe de ce acesta, „de viță boierească și cunoscându-i apartenența politică“, a ajuns să fie național-țărănist și nu liberal, „ca toate vlăstarele boierești din această parte a țării“; sau poate conservator. „Această întrebare nu mi-am mai pus-o pentru că, după primul război mondial, când a intrat Penescu în viața politică, nu mai putea fi vorba de vechiul partid conservator, căruia aparținuseră Amzăreștii din generația bunicului meu, ce dețineau moșiile (foste Budișteanu) dintre Bradu Mare și Cerșani, precum și la Gliganu, în partea de sud a județului“¹⁰.

Dumitru se naștea, după actele oficiale, la 21 octombrie 1906¹¹, fiind primul dintre cei 9 copii ai lui Cristian și ai Ioanei, născută Pițigoii. Deși, oficial, data nașterii este 21 octombrie, „după spusele mamei – încă de când eram copil –, m-am născut într-o joi, 12 octombrie 1906, stil vechi (calendarul iulian!). Adăugând 13 zile la cele 12, obținem exact data de 25 octombrie, după calendarul gregorian, valabil astăzi... (Tata nu s-a dus a doua zi, 13 octombrie, să declare la primărie micul eveniment din familie, ci zece zile mai târziu, adică la 22 octombrie, fie că s-a dus el personal, fie că s-a sesizat primarul

de-atunci la nașterea primului copil al lui «Cârștian», cum îi spuneau oamenii din sat. Ca să nu plătească vreo amendă, au căzut de acord asupra zilei precedente, adică 22 octombrie (stil vechi)⁴¹².

În anii care au urmat, copiii au venit pe rând. O fotografie de familie, datând imediat după război, ni-i înfățișează pe cei doi părinți împreună cu șapte dintre copiii lor. Cristian și Ioana tronează autoritar asupra întregului, fiecare cu câte un copil mic în brațe, Dumitru, ca fiu mai mare, se află în picioare în spatele lor, iar surorile sale mai mici, de jur împrejur. Ele s-au numit Achilina, Elena, Marioara, Gherghina (Dida), Florica, Viorica și Victoria. Deși părinții poartă veșminte tradiționale, copiii sunt cu toții îmbrăcați „nemțește“, prevestind parcă ruptura dintre generații. O imagine patriarhală, ce trădează echilibrul și bunăstarea unei familii, care nu vor dura mult timp.

Copilăria este, și în cazul lui Amzăr, tărâmul fabulos al existenței; evocată nostalgic, pe orizontala ei, cu chipurile bunicilor, ale părinților, ale feciorilor și fetelor satului, sau recapitulată pe verticala ei, de pildă, în obiceiurile păstrate cu sfințenie de lumea satului, cum ar fi cele de păresimi sau de *Lăsata secului*: „Bine trăiam noi, copiii, la casa părintească, întotdeauna, dar ca la Lăsatul secului, ba. Petreceri, veselie și voie bună ca atunci mai că nu aveam în tot anul. Casa părinților mei e așezată într-un sat din fășia de pământ ce pornește din coasta munților Carpați, scoboară printre râurile Olt și Argeș și se oprește la calea jumătate în fața Dunării. Mă prind că o ghiciți!

Când venea seara Lăsatului de sec, Doamne ce de roboteală prin casă! Găteau mamele fel de fel de mâncăruri și plăcinturi. Iar noi, copiii, ai casei și ai vecinilor, umblam pe la fiecare să vedem care face mâncăruri mai bune. Ne lăudam fiecare pe-ntrecute. Ba, ne mai și certam. Orice se gătea la Lăsatul secului, numai piftii, nu. Și tare-mi plăceau mie! (...) Către seară, ne duceam fiecare acasă și ne-așezam la masă!

Sărutam mâna mamei și tatii, spunea unul din noi – un școlar – *Tatăl nostru* și-ncepeam a mânca. Tata începea să laude bucatele. Mama, de colo:

– Măi, copii, nu vă lăcomiți că sunt bucate multe!

Și noi îi trăgeam a sărăcie, că aveam să răbdăm 9 săptămâni. Da' bunica: